

گزارش مقدماتی گمانه زنی تعیین حریم تل رضوان رامشیر

سید محسن حسینی^۱، عباس باورسائی^۲، رضا بهداد فرد^۳

۱- معاون پژوهشی میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری خوزستان ۲- دانشجوی کارشناسی ارشد باستان‌شناسی واحد ابهر ۳- دانش آموخته کارشناسی

ارشد باستان‌شناسی واحد ابهر

Reza_Behdadfard@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۰/۱۰/۲۱ تاریخ پذیرش: ۹۰/۱۲/۲۴

چکیده:

پرداختن به تاریخ، هنر و فرهنگ ایران زمین در دوران اشکانی یکی از ضرورت‌های جدید مطالعات تاریخ و تمدن ایران است. ضرورت موضوع زمانی بیشتر آشکار می‌شود که می‌بینیم اطلاعات ما از دوران اشکانی بسیار ناچیز است. دانش باستان‌شناسی به کمک کاوش‌های علمی در قلمرو وسیع امپراتوری اشکانی می‌تواند در روشن شدن وضعیت این دوره کمک فراوانی به ما برساند. محوطه ی باستانی تل رضوان، در جنوب شرق استان خوزستان و در سه کیلومتری شرق شهرستان رامشیر واقع شده است. این محوطه در تابستان ۱۳۸۸ توسط کشاورزان محلی مورد تعرض قرار گرفته و جانب غربی آن به مساحت ۵ هکتار تسطیح شد.

نظر به تعرضات زارعین و کشاورزان محلی و حفاران غیرمجاز و قاچاقچیان اموال تاریخی و شدت آسیب‌های وارده بر آن، این محوطه در قالب پروژه ای با هدف مشخص کردن وضعیت عرصه و حریم برای حفاظت از آن و جلوگیری از تخریب‌ها و تعرضات انسانی و نیز ارائه ی راهکارهایی مناسب در خصوص حفاظت عرصه و حریم محوطه و کاربری‌های کشاورزی و عمرانی مورد گمانه زنی قرار گرفت. در این راستا، تعداد ۱۸ گمانه با ابعاد ۱×۱ متر مورد کاوش قرار گرفت. مطالعات اولیه بر روی مواد فرهنگی حاصل از گمانه زنی در این محوطه، روشن ساخت که محوطه ی تل رضوان یکی از استقرارگاه‌های حکومت محلی الیمایید در دوره اشکانی بوده است. این نوشتار به معرفی نتایج حاصل از گمانه زنی در این محوطه اختصاص یافته است.

واژگان کلیدی: الیمایید، اشکانی، تل رضوان، شهرستان رامشیر، جنوب شرق خوزستان.

مقدمه

پرداختن به تاریخ، هنر و فرهنگ ایران زمین در دوران اشکانی یکی از ضرورت‌های جدید مطالعات تاریخ و تمدن ایران است. ضرورت موضوع زمانی بیشتر بر ما آشکار می‌شود که می‌بینیم از دورانی نزدیک به پانصد سال کمترین اطلاعات تاریخی وجود دارد؛ به لطف کاوش‌های باستان‌شناسی در قلمرو وسیع امپراتوری اشکانی، اکنون به جرأت می‌توان گفت که بسیاری از نقاط تاریک تاریخ اشکانی به روشنی گراییده و راه جهت شناخت بهتر این مرحله از تاریخ ایران فراهم شده است.

تپه‌های باستانی که صحنه‌ی فعالیت‌های انسانی در گذشته‌های دور و نزدیک اند، بخش‌هایی از تاریخ نانوخته‌ی ایران زمین اند. این تپه‌ها که به نظر چیزی جز تودهای انباشته‌ی خاک نیستند، در واقع عناصر فرهنگی - اجتماعی و تاریخ گذشته‌ی نیاکان ما را در دل خود جای داده‌اند (علیزاده، ۱۳۸۳: ۱۵۹). گاهی محوطه‌ها و تپه‌های باستانی به موجب صورت گرفتن فعالیت‌های آبادانی مانند سدسازی، راه‌سازی و فعالیت‌های کشاورزی و غیره مورد تعرض قرار می‌گیرند، که این امر باعث از بین رفتن قسمتی از تپه‌ی باستانی یا تمام آن می‌شود. محوطه‌ی باستانی تل رضوان نیز از جمله محوطه‌هایی است که به دلیل قرار گرفتن در میان زمین‌های کشاورزی هر ساله مورد تعرض کشاورزان قرار گرفته است. کودبرداری یا تپه‌خواری از جمله معضلات محوطه‌های باستانی است که در اکثر شهرهای کشور دیده می‌شود. در این اتفاق، کشاورزان با برداشت از خاک تپه‌های باستانی به

منظور استفاده‌ی زراعی باعث نابودی تدریجی آن می‌شوند و در نهایت تپه خاک‌برداری شده، پس از تسطیح تبدیل به زمین کشاورزی می‌شود.

در تابستان ۱۳۸۸ جانب غربی محوطه‌ی تل رضوان به مساحت ۵ هکتار توسط کشاورزان محلی خاک‌برداری گردید که باعث پیدا شدن قطعات سفالی تابوت اشکانی، تکه‌های استخوان و مواد فرهنگی دیگر شد. نظر به تعرضات زارعین و کشاورزان محلی و حفاران غیرمجاز و قاچاقچیان اموال تاریخی و تغییرات صورت گرفته، این محوطه در قالب پروژه‌ای با هدف مشخص کردن وضعیت عرصه و حریم محوطه به منظور حفاظت از آن و جلوگیری از تخریب‌ها و تعرضات انسانی و نیز ارائه‌ی راهکارهایی مناسب در خصوص حفاظت عرصه و حریم محوطه و کاربری‌های کشاورزی و عمرانی مورد گمانه‌زنی قرار گرفت.

موقعیت جغرافیایی شهرستان رامشیر و محوطه‌ی

تل رضوان

شهرستان رامشیر (خلف آباد) در جنوب شرق استان خوزستان با وسعتی حدود ۳۱۵۴ کیلومتر مربع و ارتفاع از سطح دریا ما بین ۱۸ متر تا ۴۳ متر و بین ۳۱/۵ درجه و ۶ دقیقه عرض شمالی از استوا و ۴۹ درجه و ۹ دقیقه تا ۵۱ درجه و ۳۷/۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ گسترده شده است. محدودی این شهرستان از شمال شرقی به شهرستان اهواز، از جنوب به بندر ماهشهر، از شرق به شهرستان امیدیه و از غرب به شهرستان رامهرمز محدود می‌شود. فاصله‌ی این شهرستان تا

شیپمن، ۱۳۸۶: ۷). پاتس (۱۳۸۸: ۵۷۶) با اتکاء بر منابع یونانی و لاتین دوره ی الیماید ها را دوره ی جدید حکومت ایلامیان تشخیص داده است؛ و علیزاده (۱۳۸۷: ۷۵) الیماید را بازگشت دوباره ی ایلامی ها به صحنه ی معادلات سیاسی جنوب غرب ایران در زمان اشکانیان دانسته است.

با پایان یافتن استیلای سلوکی ها بر ایران بوسیله ی اشکانیان (پرادا، ۱۳۸۶: ۲۶۱) و در سال ۱۴۰ - ۱۳۹ ق.م. مهرداد اول موفق به تسخیر سرزمین الیماید شد (پاتس، ۱۳۸۸: ۵۹۷). اشکانیان وقتی حاکمیت خود را بر مناطقی همچون پارس و خوزستان استوار کردند (ویسهوفر، ۱۳۷۷: ۱۸۶)؛ چون اداره ی مستقیم این ایالات کار آسانی نبود، شاهان محلی را در مقام خود ابقا کردند (سرفراز و آرزمانی، ۱۳۸۵: ۵۸). اشکانیان با وجود اینکه بیشتر فعالیت خود را در مبارزه با رومیان متمرکز کرده بودند برای انجام فعالیت های آبادانی در خوزستان نیز اقداماتی کرده اند. اشکانیان شهرک های جدیدی در کنار منابع آبی دشت خوزستان ایجاد کرده اند. هرچند که بقایای بیشتر این مراکز و اجتماعات به وجود آمده در دوران اشکانی در زیر بقایای دوران ساسانی که گسترش بیشتری داشته اند مدفون شده است (نگهبان، ۱۳۹۰: ۳۷۰ - ۳۶۹).

شرح گمانه زنی و روش کار

پروژه ی گمانه زنی محوطه ی باستانی تل رضوان طبق روش های مرسوم در کاوش های

مرکز استان - یعنی اهواز - ۹۵ کیلومتر است و رود جراحی از کنار آن می گذرد (نقشه ۱). محوطه ی باستانی تل رضوان در سه کیلومتری شرق این شهر قرار دارد. این گستره ی باستانی عظیم در جوار روستای مدبک علیا - سفلی و مدبک وسطی عکاشی و روستای خالی از سکنه دهیلی قرار گرفته است.

وجه تسمیه و پیشینه ی مطالعات باستان شناختی در تل رضوان

تل رضوان نام خود را از مقبره ی سیدی غریب به نام سید رضوان که در فاصله ی ۴۰۰ متری شمال غرب این تپه قرار دارد، گرفته است. اقتداری (۱۳۵۹: ۱۷۵) در کتاب خود تحت عنوان "خوزستان، کهگیلویه و ممسنی" از تل رضوان رامشیر سخن رانده است. این محوطه اولین بار در سال ۱۳۸۷ توسط آقای مجید سروش نیا کارشناس میراث فرهنگی شهرستان رامهرمز شناسایی و جهت ثبت در لیست آثار ملی معرفی گردید.

حکومت محلی الیماید در دوره اشکانی

الیمایدها حکومت خود مختاری بودند که کم شدن قدرت سلوکیان در شرق مجالی برای تقویت آنها فراهم آورد (Sherwin-Whit and Kuhrt, 1993: 225). استرابو (۱۳۸۲: ۳۲۳) ناحیه ی اصلی آنان را کوههای بختیاری و بخش رشته کوههای زاگرس بیان کرده است. برخی از پژوهشگران الیمایدها را با ایلامیان یکی دانسته و واژه ی الیماید را مشتق از نام عبری ایلام می دانند (واندنبرگ و

باستان شناسی که برای تعیین حریم مکان های باستانی انجام می شود صورت پذیرفت. پس از بررسی پیمایشی دقیق محوطه و آگاهی از حدود تقریبی آن، محل های مناسب به منظور حفر گمانه ها مشخص گردید. ابتدا گمانه هایی در حریم یا حد نهایی محوطه حفر شد. از آنجا که این محوطه ی باستانی دقیقاً در زمین های کشاورزی قرار گرفته است و در طول سالیان متمادی کشاورزان محلی برای افزودن به زمین های کشاورزی خود این تپه را مورد تعرض قرار داده اند و با اقداماتی همچون خاک برداری، تسطیح و دپوی خاک ها آسیب جبران ناپذیری به این محوطه وارد کرده اند. علاوه بر این، عوامل طبیعی نیز در تخریب این محوطه بی تأثیر نبوده اند. این امر موجب شد تا برخی از گمانه ها در داخل محوطه ایجاد گردد که بلافاصله برای جلوگیری از تخریب محوطه یا سازه های احتمالی، کاوش در این گمانه ها متوقف و گمانه دیگری در همان امتداد به سمت بیرون محوطه ایجاد گردد.

با توجه به پراکندگی مواد فرهنگی (عمدتاً سفال)، تعداد ۱۸ گمانه با ابعاد ۱×۱ در اطراف تپه ایجاد گردید. برای نامگذاری هر گمانه از علائم اختصاری R.M که مخفف Ramshir Rezvan است و یک عدد که شماره ی گمانه است، استفاده شد. از این ۱۸ گمانه، تعداد ۱۴ گمانه دارای مواد فرهنگی (عمدتاً سفال) و ۴ گمانه فاقد مواد فرهنگی است (نقشه ۲).

مواد فرهنگی

تدفین

با توجه به فرسایش شدید و شسته شدن ضلع جنوب غربی تل رضوان که بوسیله ی آب باران صورت گرفته بود، قسمتی از یک تابوت سفالی متعلق به دوره اشکانی آشکار شد. این تابوت دارای فرم وانی شکل با ابعاد ۳۵×۶۵ سانتیمتر است که در چاله ای با ابعاد کمی بزرگتر از خود تابوت دفن شده بود. تابوت مورد اشاره متعلق به یک کودک (احتمالاً دختر) بوده که بصورت چمباتمه ای درون تابوت گذاشته شده بود. سر متوفی در جهت شمال، صورت به سمت شرق و بر روی پهلو چپ خوابانیده شده بود. علاوه بر این، همراه با این کودک یک عدد ظرف کوچک سفالی درون تابوت قرار داده شده بود. همچنین، آثار یک اجاق نیز در قسمت شرق تابوت بدست آمد. پس از آزاد سازی تابوت، فعالیت های مرمتی جهت حفظ و نگهداری این تابوت صورت پذیرفت (تصاویر ۱ و ۲).

شیوه تدفین تابوتی، از جمله روش های متداول تدفین در دوره اشکانی بوده، که در ایران سابقه دیرینه دارد و در چندین محل از این شیوه ی تدفین استفاده شده است (محمدی فر، ۱۳۸۷: ۴۹). تابوت های دوره ی اشکانی از نوع وانی و انسانی شکل هستند که اکثراً سفالی و بی لعاب ساخته شده اند (سعیدی هرسینی، ۱۳۷۵: ۸۴). از جمله مکانهایی که تدفین تابوتی اشکانی بدست آمده عبارتند از: محوطه ی چشمه سار تخت جمشید (Schmidt, 1957: 117 و 157-)، سنگ شیر همدان (آذرنوش، ۱۳۵۴: ۵۱)، تپه بوالاحیا در نزدیکی شوش (Unvala, 1929: 133) و گورستان حومه ی شوش (Demecqunem, 1943: 139)، محوطه ی دستوای شوشتر (سرفراز، ۱۳۴۷؛

نیز از شاموت گیاهی، کانی و یا به صورت ترکیبی استفاده شده است.

فُرم ظروف شامل خمیره های ساده و یا دارای دسته با دهانه باز و دهانه ی بسته و نیز چند نمونه ی کاسه است. افزون بر این، یک گونه ی سفالی نادر نیز بدست آمد که شامل لبه ی ظرفی است که بر روی آن با استفاده از نقش برجسته سر شیر تزیین شده بود. قطعه ی سفالی مذکور دارای خمیره ی قرمز رنگ با شاموت کانی، دست ساز و پخت آن کافی است (کاتالوگ ۱، جدول ۲). همچنین از محوطه ی تل رضوان یک نمونه سفال نوشته نیز بدست آمد (رک. در ادامه). به طور کلی، مطالعات گونه شناختی بر روی مجموعه ی سفالی مکشوفه از تل رضوان و مقایسه نمونه ها با محوطه های همزمان، گونه های مورد اشاره متعلق به دوره ی اشکانی هستند.

استروکا یا سفال نوشته

در بررسی سطحی تل رضوان در ضلع غربی تپه یک قطعه استروکا یا سفال نوشته بدست آمد (کاتالوگ ۲، جدول ۲). سفال نوشته پارتی تا کنون از مکانهایی همچون نساء در نزدیکی عشق آباد ترکمنستان (کالج، ۱۳۸۵: ۶۲)، دورا اروپوس در ساحل رودخانه ی فرات در سوریه کنونی (محمدی فر، ۱۳۸۷: ۶۳)، قومس یا صد دروازه (جعفری دهقی، ۱۳۸۲: ۱۸۱)، قلعه سام در سی کیلومتری جنوب شرقی زابل (محمدی فر، ۱۳۸۷: ۹۵)، تورنگ تپه در بیست کیلومتری شمال شرقی شهر گرگان (هرینک، ۱۳۷۶: ۱۹۷) و محوطه ی سنجر (پوربخشنده، ۱۳۸۵؛ سرداری زارچی، ۱۳۸۹) بدست

رهبر، ۱۳۸۳: ۹ - ۱۰)، کنگاور (کامبخش فرد، ۱۳۷۴: ۲۲۵ - ۲۴۶) و تپه شماره ۵ محوطه ی سنجر (پوربخشنده، ۱۳۸۵).

سکه

آنگونه که پیش تر اشاره شد اطلاعات ما در مورد تاریخ و فرهنگ الیماید بسیار اندک و ناچیز است و عمده ی آگاهی و شناخت نسبی از این اقوام براساس بررسی سکه هایی است که از آنها برجای مانده است (سرفراز و آوزمانی، ۱۳۸۵: ۵۸).

در بررسی سطحی تل رضوان که به منظور جمع آوری مواد فرهنگی صورت پذیرفت، تعداد قابل توجهی مسکوکات فلزی در اندازه و شکل مختلف بدست آمد. ابعاد سکه های کوچک و از جنس مسی هستند. بعد از اقدامات مرمتی جهت پاک نمودن سطح سکه ها، نمونه های مذکور مورد گونه شناسی قرار گرفت. نتایج مطالعات گونه شناختی انجام شده بر روی سکه های مکشوفه از محوطه ی تل رضوان، روشن ساخت که سکه های مذکور متعلق به شاهان محلی الیماید یعنی کامناسگیر چهارم و اُرد دوم است (تصاویر ۳، ۴ و ۵).

سفال

از گمانه های حفر شده تنها ۷ قطعه سفال به عنوان سفال شاخص که قابل طراحی بودند، مشخص شد (طرح ۱ و جدول ۱). به طور کلی، مجموعه ی سفالی بدست آمده از گمانه زنی محوطه ی تل رضوان، دارای خمیره نخودی، با پوشش گلی، چرخ ساز و پخت آنها کافی است. در خمیره ی آنها

-آذرنوش، مسعود ۱۳۵۴؛ کاوشهای گورستان محوطه سنگ شیر همدان؛ در گزارش سومین مجمع سالانه کاوش‌ها و پژوهشهای باستان‌شناسی در ایران، مرکز باستان‌شناسی ایران، ۵۱-۵۴.

-پاتس، دانیل. تی، ۱۳۸۸؛ باستان‌شناسی ایلام، چاپ دوم، ترجمه زهرا باستی، تهران، انتشارات سمت.

-پرادا، ایدت، با همکاری رابرت دایسون، ۱۳۸۶؛ چاپ سوم، ترجمه یوسف مجید زاده. - تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

-پوربخشنده، خسرو، ۱۳۸۵؛ گزارش مقدماتی کاوش آموزشی در تپه شماره ۵ سنجر، بایگانی پژوهشگاه باستان‌شناسی کشور.

-حسینی، سید محسن، ۱۳۸۸؛ گزارش گمانه زنی در تل رضوان رامشیر. آرشیو سازمان میراث فرهنگی و صنایع دستی و گردشگری استان خوزستان، منتشر نشده.

-جعفری دهقی، محمود، ۱۳۸۲؛ باستان‌شناسی منابع و مآخذ تاریخ ایران باستان. - تهران: انتشارات سمت. رهبر، مهدی؛ ۱۳۸۳؛ گزارش کاوش‌های آموزشی باستان‌شناسی در دستوا، در بایگانی پژوهشگاه باستان‌شناسی کشور.

-سرفراز، علی اکبر، ۱۳۴۸؛ ((شهر تاریخی دستوا))، در مجله باستان‌شناسی و هنر ایران، شماره ۴، صفحات: ۷۳-۷۹.

-سرفراز، علی اکبر و فریدون آوزمانی، ۱۳۸۵؛ سکه‌های ایران. - تهران: انتشارات سمت.

-سرداری زارچی، علیرضا، ۱۳۸۹؛ گزارش مقدماتی فصل دوم کاوش باستان‌شناسی در تپه سنجر

آمده است که با توجه به کشف سفال نوشته‌ی مذکور، می‌توان در این لیست اسم تل رضوان رامشیر را نیز اضافه نمود.

نتیجه:

نتایج مطالعات باستان‌شناختی انجام گرفته در محوطه‌ی باستانی تل رضوان روشن ساخت که این محوطه یکی از وسیع‌ترین و ارزشمندترین استقرارگاه‌های الیماید در منطقه است که تا دوره‌ی ساسانی دارای استقرار بوده است. نتایج مقدماتی بررسی سطحی، گستردگی وسعت محوطه را چندان روشن نمی‌ساخت. دلیل این امر نیز قرار گرفتن این تپه در دشت وسیع است که متأسفانه به مرور زمان براساس عوامل طبیعی و انسانی قسمت‌هایی از این آن تخریب و به زمین کشاورزی افزوده شده است. امروزه این آگاهی وجود دارد که وسعت محوطه‌ی تل رضوان بیش از آن چیزی که از طریق چشم قابل مشاهده است. در پایان سخن باید به این نکته اشاره کرد که تل رضوان در زمینه‌ی مطالعه‌ی دوره اشکانی و الیماید خوزستان از اهمیت فراوانی برخوردار است و این امر اهمیت حفاظت از این محوطه را آشکار می‌سازد.

منابع و مآخذ:

-استرابو، ۱۳۸۲؛ جغرافیای استرابو، ترجمه همایون صنعتی زاده. - تهران: انتشارات موقوفات دکتر افشار.
-اقتداری، احمد، ۱۳۵۹؛ خوزستان، کهگلیویه و ممسنی. - تهران: ناشر انجمن آثار ملی.

-هرینک، ارنی، ۱۳۷۶؛ سفال ایران در دوران اشکانی، ترجمه حمیده چوبک. - تهران: انتشارات سازمان میراث فرهنگی کشور.

Demecqunem, r. 1943, Fouilles, De Suse, 1933 -1939, Tom XXXIX, Paries, pp. 70 - 123.

Lower Khuzestan during the Seleucid and Parthian Periods: A proposal, *Iranica Antiqua* 20, pp: 175-195.

Schmidt, Erich f, 1957, the Cemetery of Persepolis Spring Persepolis II, the University of Chicago, Vol. LXIX.

Sherwin - White, S. and Kuhrt, A. 1993, From Samarkhand to Sardis: a New Approach to the Seleucid Empire London: Ouckworth.

Unvala, J, 1929, Fouilles a Suse en 1929, *Revue Assyriologie* XXVI ,PP.134 -138

خوزستان. در بایگانی پژوهشکده باستان شناسی کشور.

-سعیدی هرسینی، محمد رضا، ۱۳۷۵؛ ((بررسی شیوه تدفین در دوره پارت))، پایان نامه دوره ی کارشناسی ارشد تربیت مدرس، منتشر نشده.

-علیزاده، عباس، ۱۳۸۳؛ تئوری و عمل در باستان شناسی، چاپ دوم. - تهران: انتشارات سازمان میراث فرهنگی کشور.

-علیزاده، عباس، ۱۳۸۷؛ شکل گیری حکومت عشایری و کوهستانی عیلام باستان. - تهران: سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان چهارمحال و بختیاری.

-کالج، مالکوم، ۱۳۸۵؛ پارتیان، چاپ سوم. - ترجمه مسعود رجب نیا. - تهران: نشر سحر.

-کامبخش فرد، سیف الله، ۱۳۷۴؛ معبد آناهیتا کنگاور. - تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.

-محمدی فر، یعقوب، ۱۳۸۷؛ باستان شناسی و هنر اشکانی. - تهران، انتشارات سمت.

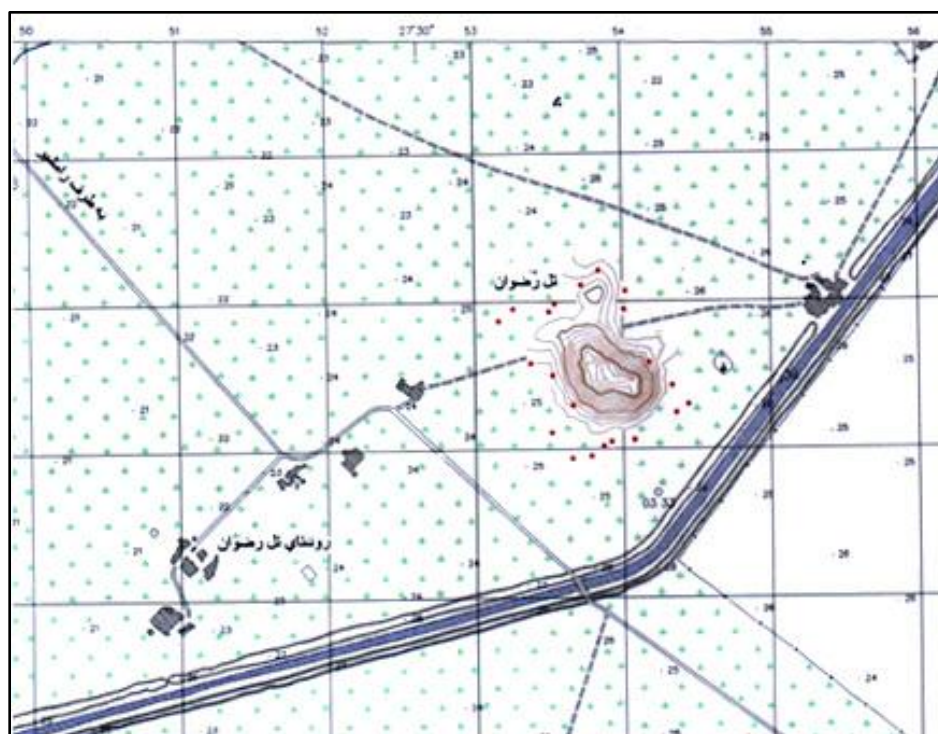
-نگهبان، عزت الله، ۱۳۹۰؛ شوش یا کهن ترین مرکز شهرنشینی جهان. تهران: انتشارات میراث فرهنگی کشور.

-واندنبرگ، لویی و کلاوس شیپمن، ۱۳۸۶؛ نقوش برجسته منطقه الیمایی در دوران اشکانی، ترجمه یعقوب محمدی فر و آزاده محبت خو. - تهران: انتشارات سمت.

-ویسهوفر، یوزف، ۱۳۷۷؛ ایران باستان، ترجمه مرتضی ثاقب فر. - تهران: انتشارات ققنوس.

نقشه ۱: موقعیت رامشیر در استان خوزستان

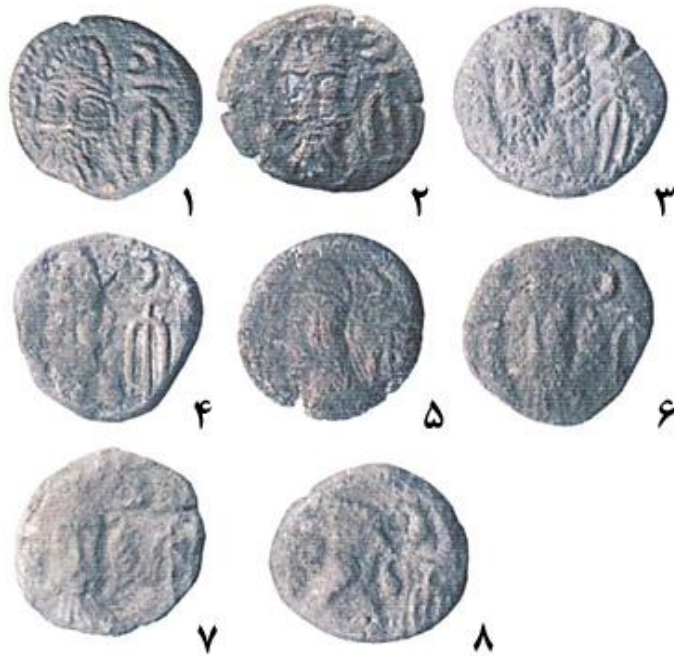
نقشه ۲: موقعیت تل رضوان و موقعیت های تعیین حریم

تصویر ۱: موقعیت قرارگیری تابوت در کارگاه A

تصویر ۲: تدفین تابوتی مکشوفه در تل رضوان رامشیر

تصویر ۳: سکه های مکشوفه از بررسی سطحی تل رضوان

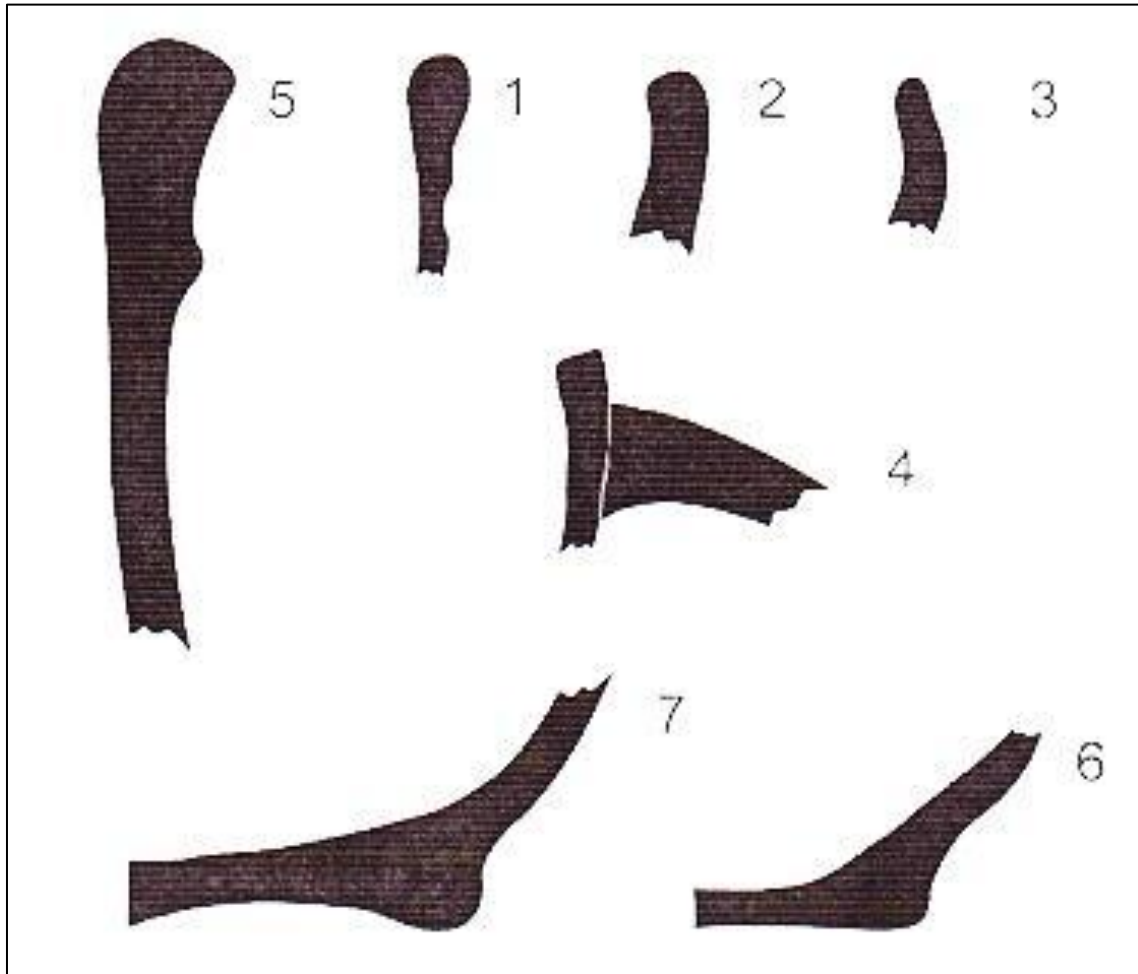

تصویر ۴: سکه ارد دوم، ۱۲۰ م (سرفراز - آورزمانی، ۱۳۸۵: ۶۳)
 نمونه مشابه مکشوفه از تل رضوان (سکه شماره ۴: تصویر سمت راست)

تصویر ۵: سکه کامناسکیر اول (سرفراز - آورزمانی، ۱۳۸۵: ۶۴)
 نمونه مشابه مکشوفه از تل رضوان (سکه شماره ۸: تصویر سمت راست)

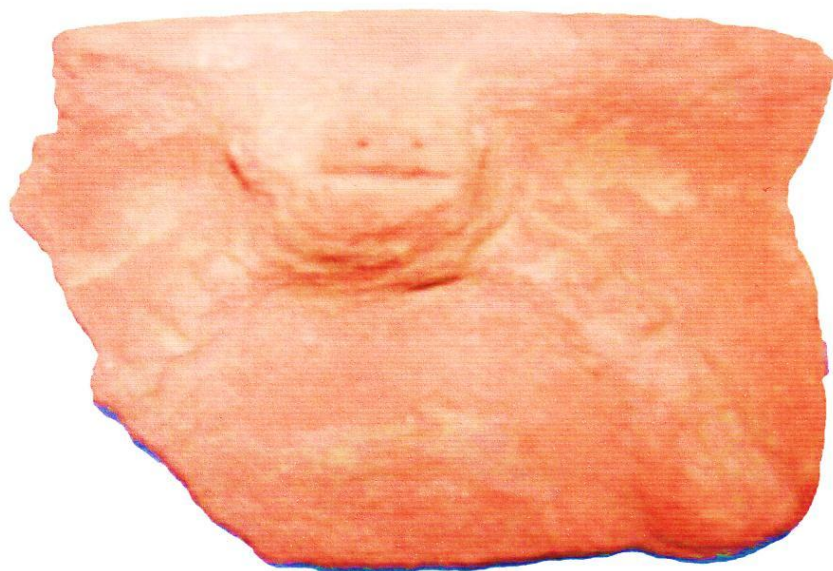
جدول ۱- مشخصات فنی گونه‌های سفالی مکشوفه از تل رضوان رامشیر									
شماره قطعه	نوع قطعه	شماره طرح	نوع ساخت	شاموت	پوشش درونی	پوشش بیرونی	رنگ	پخت	قطر دهانه / سانتیمتر
۱	لبه	۱	چرخ ساز	کانی	گلی رقیق	گلی رقیق	نخودی	مناسب	۸
۲	لبه	۱	چرخ ساز	کانی	گلی رقیق	گلی غلیظ	نخودی	مناسب	۷
۳	لبه	۱	چرخ ساز	کانی و گیاهی	-	گلی رقیق	قرمز	نامناسب	۱۲
۴	لبه دسته دار	۱	چرخ ساز	کانی و گیاهی	-	-	نخودی	مناسب	۱۱
۵	لبه	۱	چرخ ساز	کانی و گیاهی	-	-	نخودی	مناسب	۱۵
۶	کف	۱	چرخ ساز	کانی و گیاهی	خاکستری	خاکستری	نخودی	مناسب	۷
۷	کف	۱	دست ساز	گیاهی	-	نخودی غلیظ	قهوه ای	نا مناسب	۱۰

طرح ۱: نمونه های سفال های مکشوفه از محوطه ی باستانی تل رضوان رامشیر

جدول ۲- مشخصات فنی نمونه های شاخص مکشوفه از تل رضوان رامشیر

شماره قطعه	نوع قطعه	شماره کاتالوگ	نوع ساخت	شاموت	پوشش درونی	پوشش بیرونی	رنگ	پخت	قطر دهانه / سانتیمتر
۱	لبه	۱	دست ساز	کانی	گلی غلیظ	گلی رقیق	قرمز	مناسب	-
۲	بدنه	۲	چرخ ساز	کانی	گلی رقیق	-	نخودی	مناسب	-

کاتالوگ ۱: نمونه سفال مزین شده با سر شیر، مکشوفه از تل رضوان رامشیر

کاتالوگ ۲: سفال نوشته مکشوفه از بررسی سطحی تل رضوان رامشیر